

II.
ANONYMUS:
«DE GESTA HUNGARORUM»
CÍMŰ KRÓNIKÁJA
(1200 körül)

E nyelvemlékünk — latin nyelvű krónika — az 1200 év utáni időből. A kutatók szerint — egy régebbi krónika alapján készült. Szerzője: P. mester (Magister), aki az újabb kutatások szerint, azonos a párizsi egyetemen tanult, «Pósa» magyar püspökkel és királyi jegyzővel.

A krónika rendkívüli fontosságát — a latin szövegbe beiktatott — IX.—X.—XI. századból származó — *magyar fejedelmi és vezérnevek*, valamint földrajzi nevek jelzik.

Itt csupán néhány nevet kívánok bemutatni, amelyek azért jelentősek, mert az *Árpád-dinasztiabeli* fejedelmek és királyok *közvetlen elődeinek* nevét rögzítik.

A Tihanyi Oklevél — elébb ismertetett — magyar szórványában *H o l m o d i a* (Gul-muh-di vagy Gal-mah-di = Almádi) név előtt mintegy *magyarázatként* ez a szöveg áll: *ge-ni-ir wu - ege*.

Jelentése: *első fejedelem úr*.

Anonymus krónikájában — ennek megfelelője: «*Primus dux Hungariae Almus* — Magyarország *első fejedelme*: «*Almos*.»

A logika törvénye szerint tehát — a két névnek *azonosnak* kell lenni!

— Éppen ezért vizsgáljuk meg az: *Almus* nevet is, — a *sumer nyelv* alapján. Ennek sumer prototípusa: *Gal-mağ-us* = A nagy «magasztos» (isten) gyermeke. Az «*uš*» (eš) jelentése ugyanis Halevy szerint: gyermek, (vér, ivadék), így azonos értelmű a «di (du)» szóval. Tanulmányomban hangsúlyoztam, hogy a sumer nyelvben a szókezdő és szóvégi «g» «h» útján — igen gyakran *lekopik*. Ehhez képest a *Gal-mağ-us* > *Al-ma-uš* > majd illeszkedéssel *Al-mu-uš* lesz. Megkaptuk tehát — «*Almus*» *fejedelem nevét*, amely szemantikailag teljesen azonos az *Almádi* névvel.

Ezek alapján *tényként* megállapíthatjuk, hogy Magyarország első fejedelmének: *Almosnak* a neve, *sumer név!*

Mindazonáltal vizsgáljuk meg — *a nagyobb bizonyosság kedvéért* — még néhány Anonymus által említett nevet — első fejedelmünk családfájából — vajon ezek is *sumer eredetűek-e?*

1. «Ugek» nobilissimus dux — Álmos atyja.

Sumerul: U g - e g e > U g - e k.

Elemzés: Ug = nép; Ege>Eke>Ek [Igi (Ege-ből) hátsó lekopással] = úr, uralkodó.

Jelentése: *Népur*a (fejedelem).

2. Eune du béli anni. — Dux — Álmos anyjának: Emese atyja.

Sumerul: E n e - d u - b e l - i - a n - n i.

Elemzés: Ene vagy Un = Ūr, uralkodó, du (di) = gyermek, Bi-il-i > Bel-i (Ib-bi-il-i-ből) = Ūr, király, szószerint: az Ég fia. Sumer táblaszövegek szerint a «királyság az Égből száll alá», ezért Ég fia a király.

Dávid Antal (magyar) asszirológus — rámutat, hogy a sumerok *nemzeti istenének* — közismert neve volt a *Bél = Ūr*, (király). Lil-en (En-lil) — istennek, a levegő-ég urának *ezt az ősi sumer nevét* nagyszámban találjuk meg a magyar helységnevekben: Bél, Pél, Pil-is (Bél-fia), Pel-es-ke (Bél fiának földje), Bélháza, stb. An = Ég vagy isten: An-ni vagy An-na — genitívusz eset. A név teljes jelentése: *Uralkodó, az Ég urának (királyának) gyermeke.*

Értelmezésünk helyességét igazolják a *sumer «királylisták»-ban* szereplő — *ősi királynevek:*

En: me-en du-an-na = Uralkodó: az Ég urának gyermeke. /Me-en = úr; du (du-mu) = gyermek; an-na = Ég (genitívusz, birtokos eset.)/

En: me-en-gal-an-na = Uralkodó: az Ég urának gyermeke (gal).

En: Ĥe (ge) du-an-na = Ūrnő, az Ég urának (ege>ge > ĥe) gyermeke.

Az utóbbi már nem király, hanem — Ūr városában — *Holdisten papnője* (Főpapnő) volt, az i.e. III. évezred közepén, de viszont a király lánya!

Leonard Wolley, angol régész, Ūr város feltárója megemlíti, hogy Ūr városában — szokás szerint — a *király lánya* — viselte a «Holdisten főpapnői» tisztségét.

3. Ezeknek a sumer hagyományoknak a továbbápolására utal Álmos fejedelem anyjának: Emesének (Emese) neve is.

E m e s u — sumerul: *E m e - š u* = kegyes anya, vagy amint elől is említettük: *E m e š* = főpapnő. Emese is *uralkodó (dux) leánya* volt, így neve tulajdonképpen «*egyházi méltóságot*» fejez ki.

Ezek mind ékesen beszélő *tények* és nemcsak a sumer-magyar nyelvi összefüggésekre, hanem az *etnikai eredet* kérdésére is — kötelező erővel — irányítják rá a figyelmet.

III.

I. ANDRÁS-KORI IMA

(1046/47)

I. *András-kori ima:*

I.

Latin szöveg . . . . .

O Jezus (és) zent maria azzunu / hyweuc ysten rontha
papa ur elleunch bodug leo papa urc megwacyttuac
nhelveun choncittiac uoldalun waguc / ba cun futua
hazuctul zeles feuldun zaranduglu zeghen nypec (es)
unudun zou pacul pagan eb gize ur eguhazuc . . . / eul
eeghe dun epyscuopeut (és) prebytrucut fuul vur tur /
cuan fuithou cuoruc — *grazdua lufuu w ut u peccis*
lugha- / la toran munhi ni zobathaya heu gebnahabul —
Step. lugha/lu ur fuogudaia zenthiel ut ysten odutt wola
gymulstul zent / urzagnuc nagh pannonia leun chynius
cert paradisa munci / chu wan felduc yse wyz foulua
angheluc eurec wulu hotulmu / al — harogtoul papa
urunc — zent ieleus andoreas ur *uthoya* / hyweuc zolua
amen / (és) amen . . .

II.

Latin szöveg . . . . .

O Jezus (és) zent maria hyweuc zent ighus har /
m *W*
chuusuc *ne wemuagguc barduos eseulmec ereus zent*
ieleseuc og / tala azun nip colambuc papa uruc ugeuwel
morouzzuc (es) nizeu / uzi ultulmaul (és) rezytelve meg
tubi haznul munce uduezitutu / ul (és) urunc cuertaluan
marteruc (és) a(n)gole cur enecuel alelu / ia (és) hymus
partuasuc zyzec alelluia (es) cyasson aleluia aleluia in
secula amen. *Dr. Novotny Elemér betűszerinti olvasata.*

A magyar irodalomtörténet és nyelvtudomány a leg-
régibb összefüggő magyar nyelvemlékként a Pray-Ko-
dexben foglalt és 1200 év tájáról származó «Halotti
beszédet» tartja nyilván.

Van azonban a magyarságnak egy ennél legalább 150
évvvel régibb összefüggő nyelvemléke: az «*András-kori*
ó-magyar ima».

Ez a nyelvemlék kb. 140 szót tartalmaz és szövege az
1046./47. évből származik. Ezt a nyelvészeti, történelmi
és kultúrtörténelmi szempontból *rendkívüli fontosságú*
nyelvemléket tudományos köreink azonban nem ismerik
el valódinak és *puszta gyanú alapján, tehát megalapozat-*
lanul Literáti Nemes Sámuel hamisítványának tartják.

Ezzel a nyelvemlékkel azért kívánok foglalkozni, mert
— antikvitásánál — régiségénél fogva ennek szövege áll
legközelebb az *ókori sumer nyelv*hez.

Másrészt pedig ezzel kívánom bizonyítani azt a tétele-
met, hogy régi nyelvemlékeink *eredményes* vizsgálatához
az *ősi sumer nyelv ismerete elengedhetetlenül* szükséges.

Ebben az esetben is, *a sumer nyelv ismerete* folytán
figyeltem fel, a már-már feledésbe ment nyelvemlékre
és indítottam meg annak megmentésére irányuló akciót.

Ugyancsak a *sumer nyelv*, valamint a régészeti feltárása idejének ismerete alapján tudtam — határozottan megállapítani, hogy e nyelvemlék (ima) *hamis volta teljesen ki van zárva!*

A nyelvemlék megmentésére irányuló akcióban a *legnagyobb* érdem igen tisztelt barátomat és munkatársamat: dr. Sárkány Kálmánt illeti. Áldozatos munkával és nagy utánjárással felkutatva az *eredeti* nyelvemlék pontos hollétét; arról előrelátóan *fényképmásolatokat* (fotókópiát) készíttetett. Összegyűjtve a nyelvemlékkel kapcsolatos adatokat, ezek alapján megállapította a helyes *tényállást*. Mindezt a további munkára sarkalva rendelkezésemre bocsátotta.

Az *eredeti* nyelvemlék az Orsz. Széchenyi Könyvtár őrizetében: 1 3 6 5. Fol. Hung. I. jelzés alatt látható, található.

Mindenekelőtt tisztázni szeretném az «i m a» *keletkezésének* időpontját! Erre nézve az ima *szövegében* előforduló *történelmi események* adnak biztos támpontot.

A keresztény — magyar ima *történelmi eredetét* — Watha (W U T U) *királyi főúr* vezetése alatt kitört — őshitű — pogány (főleg az újhit és papjai ellen irányuló) véres felkelés — képezi.

Ennek történelmi dátuma: 1 0 4 6. Az ima keletkezése idején Watha még élt, hiszen az ima valóságos átok alá veszi, — így az 1047. évet is figyelembe kell venni. Az ima szövege rontást (csapást) kíván «boldog Leó pápa úr» elleneire. *Ez IX. Leó, aki 1047. évben* lépett a pápai trónra. (Ezt a dátumot egyes források előbbre, mások

pedig későbbre teszik.) Végül az ima szövege Pannóniát (Magyarországot) a pápa és király: «*Andreas úr* őrizetére bízza». Ez I. András király, aki uralkodását 1047. évben kezdte meg.

Ezt az időpontot igazolja az ugyanezen a bőrhártyán levő, *azonos korú* — *latin nyelvű ima* (oratio quotidiana), amikor ezt mondja: «*ut rex noster neoelectus Andreas in fide Christi firmus permanere possit*». Már perdig történelmünk szerint a király — *választási éve: 1047*. A fentiekhez képest tehát az imaszöveg keletkezésének időpontja az 1046—47. évekre tehető.

A nyelvemlék rövid története a következő:

Literáti Nemes Sámuel régiségkereskedő az 1842. évben Klagenfurtban vásárolt egy breviáriumot. A breviárium felső és alsó fedelét összefüggő *bőrhártya* borította. A felső borítólapon (bőrhártyán) *egy magyar nyelvű ima*, — az alsó borítólapon pedig *latin nyelvű* könyörgés volt olvasható. A két ima szövegéből kitűnően — *azonos időszakból* származik.

1844-ben a SZÁZADOK c. tudományos folyóiratban — Szabó József hívta fel a figyelmet erre a régi nyelvemlékre és közölte egyben Literáti Nemes Sámuel olvasatát. Ez az olvasat hiányos és hibás!! (Minden esetre feltűnő, hogy a «hamisító» *saját* hamisítványát nem tudta elolvasni!!)

1 8 5 0. január 23-án Jerney János akadémikus a hatóság (bíróság) engedélyével és jelenlétében, az imákat tartalmazó bőrhártyát a breviárium táblájáról lefejtve, a *Tudományos Akadémiának* bemutatta, — kijelentve,

hogy annak *valódiságát* mindenkivel szemben kész megvédelmezni.

1854-ben Jerney János «*Magyar Nyelvokincsek az Árpádok korából*» című munkájában közli saját olvasatát — *archaizált betűkkel*.

Ezek a dátumok *döntő fontosságúak!* A nyelvemlék szövegében ugyanis oly sumer szavak szerepelnek (lu-gal = király, pe-eg-gi-iš (pekkis) = főúr, utu-ħa (uthoja) = őrizze, bar-du-uš (bardous) = mezőn dolgozó stb.) — amelyek *csak a sumer ékiratos táblákból ismeretesek*, már pedig a fent jelzett — 1842., 1844., 1850. években — a sumer vonatkozású agyagtáblák és ékiratok és ékiratos szövegek *még évezredek álmukat pihenték mélyen a föld alatt*.

A sumer nyelv feltárása csak 1855-től fokozatosan történt. Így az imában előforduló szavakat és szöveget, 1842-ben sem Literáti Nemes Sámuel, sem más, nem agyalhatta ki!!!

Következésképpen az «Andráskori ima» szövege *hamisítvány nem lehet!!!*

A nyelvemlék történetéhez tartozik még, hogy az imát egy emberöltőn át *valódinak* fogadták el és a «Magyar Irodalomtörténet» 1851-ben is a *legrégebb nyelvemlékeink között említi*.

Toldi Ferenc — a nagytekintélyű irodalomtörténész 1872-ben, aki az imát már korábban is (1862-ben) gyanúsna találta — «Irodalomtörténetében» *így* nyilatkozik: «alig kétséges, hogy az ima Literáti Nemes Sá-

muel gyártmánya». Szombathy Ignác irodalomtörténész felszólította Toldit a «gyanusító okok» illetve bizonyítékainak megjelölésére. *Ez azonban nem történt meg!*

A nagytekintélyű Toldit (Akadémiai főtitkár volt!) hűségesen támogatta Szabó Károly paleografus is. Kijelentette, hogy az imát kezdettől fogva «kézzelfogható koholmánynak» tekintette. A bizonyítékokkal azonban ő is *adós* maradt!

A későbbi irodalom-történészek (Pintér Jenő stb.) ezt a kellően meg nem alapozott álláspontot magukévá tették és kiegészítették azzal, hogy az ima szövegében sok a «*nyelvi furcsaság*», amik a későbbi nyelvemlékekben nem fordulnak elő. (*E «nyelvi furcsaságok» ősi sumer szavak és kifejezések!*)

Érdekes, hogy az ima hamis voltát bizonygató Tompa József nyelvészünknek 1967-ben — tehát legújabbban — egyik *érve* éppen az, hogy Literáti Nemes Sámuel nyelvemlékeinket jól ismerte — «Kódexeinket forgatta», — a hamisításhoz szükséges anyagot tehát ezekből merítette.

A két álláspontot vessük egybe:

a./ ha az anyag *nem szerepel a későbbi kódexekben*
— az «nyelvi furcsaság»,

b./ *ha pedig szerepel*: az «kódexeink forgatására» vall.

Tehát az ima szövegének ígyis, úgyis *hamisnak* kell lenni! Már pedig ezek az *érvek* éppúgy felhasználhatók a szöveg *valódisága* mellett is, sőt az *utóbbi* jobban alátámasztják. Alapvető hibája Tompának, hogy *nem az eredeti imaszöveget*, hanem Jerney János archaizált be-

tűkkel írt — többé-kevésbé *hibás olvasatát vette vizsgálat alá*. Dr. Sárkány szerint — ugyanezt a hibát követte el Szabó Károly és Toldy Ferenc is.

Az a körülmény, hogy Literáti Nemes Sámuel régiségkereskedőnek tényleg voltak hamisítványai, csak gyanúok lehet, de semmi esetre *sem tárgyi bizonyíték!*

Hangsúlyoznom kell, hogy a nyelvemlék alapanyagát, vagyis a *bőrhártyát*, az összes kutatók *eredetinek tartják és régiségét elismerik*.

Amit hamisnak tartanak az — az *ima*, illetve a nyelvemlék *szövege*.

Én pedig éppen az *ima eredeti szövegével* bizonyítom ennek ellenkezőjét, vagyis azt, hogy az *ima valódi és semmiképpen sem lehet hamisítvány*.

Tanulmányom elején nyomatékosan felhívtam a figyelmet arra, hogy régi nyelvemlékeink *eredményes vizsgálata csakis a sumer nyelv ismeretében lehetséges*. Márpedig a sumer nyelvet sem Toldy, sem Szabó Károly *nem* ismerte, de akkor nem is ismerhette. Ugyancsak nem ismerték a Toldy nyomán haladó irodalom-történészek és nem ismeri Tompa József sem. Így történhetett meg aztán az a sajnálatos eset, hogy ez a «rendkívül nagy jelentőségű» nyelvemlékünk «*holt vágányra került és ott is maradt.*»

Most a feladat az, hogy a kutatást helyes vágányokra terelve — *bebizonyítsuk a nyelvemlék valóságát és azt, mint további tudományos kutatások bázisát, átadjuk a nemzetközi tudománynak és nem utolsó sorban az ősi kultúrát hordozó magyar népnek*. Ezt a nemes feladatot

örömmel vállaltam úgy én, mint munkatársam: dr. Sárkány Kálmán. Ezek után áttérek a *sumer nyelv* segítségével leolvasott *eredeti ima szövegére*.

E helyütt természetesen csak az *ima szövegéből* kiemelt — egyes «szemelvényekkel» fogok foglalkozni, amelyek azonban alaptélelem helytállóságát — teljes mértékben — igazolják.

Az ima betű szerinti szövege:

«Grazdua lufuu: «Wutu» — peccis lughala —torán munhi ni zobathaya heu gehnahabul»

Sumer megfelelője:

Gar-aš-du-a lu-pu-gu «Wu-utu» pe-eg-gi-iš lu-gal-la tur-an muh-un-ħi nu šu-bad-du-a-ħa gi-ħu ge-ħin-na-ħa-bu-lu.

A szöveg mai nyelvünkön:

A garázda főembert (lófőt): «Wathát», a királyi főurat — a mennyek törvénye — ne szabadítsa meg a tüzes gyehennából.

1. *Grazdua = Gar-aš-du-a*

gar - gur = fordulás, forgatás, *felforgatás*

aš (šu-ból) = eredetileg datívusz eset

aš, eš, uš formában birtokos névmás (övé) és képző is, d u (dug-ból lekopással) = tesz, csinál

a (a-na illetve e-ne-ből) = személynévmás, egyes szám

3. személy = ő

Jelentése szószerint: *felforgatást csináló, vagyis garázda*. Az első szótagnál itt is magánhangzó *kiesés* történik; a második szótagnál pedig az š — z változást figyelhet-

tük meg. Menet közben — ez alkalommal — fel kell hívnom a figyelmet egy fontos sumer nyelvtani sajátásra. Nevezetesen arra, hogy a sumer nyelvben — külön tárgyeset (akkuzatívusz) nem volt!

Ezt a sumer minden esetben *alany esettel* (nominatívusz) fejezte ki. Ez megfigyelhető nemcsak ebben a mondatban, de a nyelvemlék egész szövegében is. Kivéve 2 idegen szót («episcop») — («presbyter»), ahol már a «t» tárgyrag — talán első fecskéként — szerepel. Érdekes, hogy ez a sajátosság nyelvünkben ma is megtalálható.

2. *Lu fu u = lu - pu - gu*

Lu = ember, lény

pu - ugu (bi-igi, bu-ugu fejlesztett alakja pu-ugu > pu-gu > fu-hu > = fő, felettes, felső. Itt az «u» = ű, ő. Jelentése: «főember».

3. *Wu tu — Wu - utu*.

A felkelés vezére, fejedelmi személy.

Mu — Wu = ember

Utu = Napisten

A név szerintem főleg *papi funkcióra* utal (Vö. Lu - Utu Napisten embere, pap).

4. *Peccis* (olv. Pekkis) *lughala = Pe-eg-gi-iš lu-gal-la*.

Jelentése: *királyi főúr*. Jelzős szerkezet, de fordított szórendben.

Pe - eg > Pe - ek (Be-ege-ből) = fő, felső

Gi - iš (vagy di-iš) > ki-iš = úr

Lu - gal - la = Lu - gal = király («nagy ember») + ga - ha = adjektívum képző, *hátraható* hasonulással «la».

Ez a kifejezés régiség (antiquitás). Mutatja az is, hogy a bi-igi — be-ege fejlődése *pe-eg* *pe-ek*-nél megrekedt; a *gi-iš* már ilyen formában nem fordul elő és ugyancsak nem találkozunk már az *ősi sumer lu-gal* szóval későbbi nyelvemlékeinkben.

5. *Toran — munhi = tur-an-muh-un-hi*

Jelentése: mennyek törvénye, ugyancsak fordított szórendben. Más kifejezéssel (sumer): «Na - am-tur».

Tur - tar = rendelés, törvény

an (a-na, e-ne-ből) = ő, övé

Muh-un vagy Ma h - an = menny (szó szerint: magas ég)

hi (gi vagy ge-ből) = sok (többes jel).

Vesd össze a Halotti beszédben (1200): *munhi* uruzag = *muh-un-hi* uru-azagga = mennyek országa (szent városállama).

A szövegben gyakran látjuk az «u» és «a» magánhangzók *váltakozását*. F. Delitzsch — akit a «sumerológia atyjának» neveznek — nem az «a», hanem az «u» hangzót tartja *eredetinek*. Ezt a megállapítását nyelvemlékeink is alátámasztják. Nem «na-am», hanem «nu-um» = nem (tagadószó), nem ma h - an, hanem *mu h - un* > *mu - un* = menny, nem tar, hanem «tur» = rendelés, törvény.

6. *Ni zobathaya = Nu šu - bad - du - a - ha*.

Jelentése: Ne szabadítsa meg.

Nu (ni, ne, na) = «n e» tiltószó, valószínűleg elvonás a «nu - um» = «nem» tagadószóból.

Š u - b a d (ši-bad) = szemet (ši-šu), megnyitó (bad), tehát tekintő = *szabad* ember, szemben a *rabszolgával*, aki *igi-nu-du* = szemet *nem* nyitó, nem tekintő, *nem szabad*.

d u (dug-ból) = tenni, tevés

«a» (a-na-ból) = ő, övé

h a (he-hu) = legyen (ge-en segédigéből). Ez *fel-*szólító mód és optatívusz is.

Szószerint tehát *Ne* (nu) *legyen* (ha) *az ő* (a) *szabad-**dá tevése* (š u - b a d - d u).

Itt is az *š > z*, *d > t* és *h > j* mássalhangó változást figyelhettük meg.

7. *Heu* - (g i - h u) = *tüzes*, de lehet főnév is: *tűz*. Szerintem a *gi* vagy *ge* elvonás a «g i - b i l» = *tűz* szóból — így lesz a *g > h* változással «h» - «he».

«u» a «g u» (vagy g a) adjektívum képző lekopott alakja.

8. *Gehnahabul* = *ge-hin-na-ha-bu-ul*
= *alvilágból* (poklából).

Azonos sumer kifejezések:

Kur-nu-ge-a = *Vissza nem térés országa*

Kur-hal-la (l) = *pusztulás országa*

Kur-pa-gul = *sötétség országa*

Aralu (ez már inkább akkád)

A *gehin-na* = *gyehenna*, az ó-testamentumból vett vándorszó, amely azonban vitathatatlanul *sumer* eredetű! Elemeire bontva: teljesen egyezik az ősi sumer «kur-nu-ge-a» szóval.

Kur vagy *gin > hin* = *hegy, ország*

Nu vagy *na* = *nem* (tagadó szó)

Ge (ge-en vagy gi-in-ből) = *jövés, visszatérés*

Ha vagy «a» (g a -ból) = *genitívusz eset*

Bu-ul (bu-lu-ból) = *ból,ből*

Ba vagy *bu* = *ő, övé*

Lu (metatézissel: ul) = *kivonás, Dávid An-*

tal magyar asszirológus szerint sumerul: «lu» szóval nevezték a «kivonás» számtani műveletét.

Ez a latin fonetikával és betűkkel írt *magyar szöveg* és annak analizált sumer megfelelője a *napnál világosab-**ban bizonyítja*, hogy itt tulajdonképp *ugyanazon nyelv-**nek két formája*: egy «korai» és egy «kései» áll előttünk.

A nyelvemlék szövegében — a nagyobb bizonyosság kedvéért — még egyszer előfordul az ősi sumer «lu-gal» szó, mint *főnév* a következőképpen:

«Step. lughalu ur»

A step. rövidítés: teljesen stephanus.

A bőrhártya másik felén lévő — azonos korú *latin nyelvű* imában: «step — nus rex» szerepel, ugyancsak rövidítés. Ez az 1000-ben királlyá koronázott *I. (Szent) István magyar király latin neve*.

Mind ez «expressis verbis» bizonyítja, hogy a magyarok nemcsak *I. András királyt*, de első királyunkat, *Szent Istvánt* is — ősi sumer szóval «lu-gal»-nak nevezték, ami a latin szöveg tanúsága szerint is «rex»-et jelentett.

Ami az «úr»-t illeti, a sumer királylisták alapján megállapíthatjuk, hogy az «Úr» vagy u d > u t > u t u l

címet, aminek jelentése: őriző, pásztor, már a sumer királyok is használták. *Nevezetesen*: Ur nin-gal, Ur-babbar uruki, Ur Nammu (vagy Engur) uri, Ur-nin-urta isini és Utul (Ud) Kalam-ma szintén uruki király.

A sumer Theokratikus felfogás szerint a király, mint az isteni rend őre és az istenség földi helytartója, *pásztorra* volt a népnek és kötelessége volt alattvalói jólétéről és boldogulásáról gondoskodni. Az Árpádházi királyok korában az «*Ūr*» cím (görög források szerint «*U r u m*») csak az uralkodóház tagjait illette meg, de az idők folyamán aztán *a cím általánossá vált*.

Az *Ūr és Ud > Ut* fogalom azonosságát az itt tárgyalt nyelvemlék is igazolja.

Az «*I s t e n*» (Deus) fogalom nyelvemlékeinkben teljesen mint: *U r - Y s t e n* (olv. úr-isten) szerepel (latinul: Dominus Deus). Ennek sumer megfelelője:

U t ud-ból) = őriző

u š (u š - i š) = halál

tin -ten = élet

Ez a kifejezés-forma nemcsak a két szó jelentésbeli azonosságát, hanem az egész nyelvemlék antiquitását (régiségét) is nyomatékosan aláhúzza.

Az *u t* (ud-ból) szó «*őrizés*» jelentéssel még egyszer előfordul az imában (mint ige), amikor a pápa és András király őrizetére bízta az országot:

U t h o y a

Sumerul: *u t - u - ḫ a* = őrizze. Szó szerint: legyen (*ḫ a*) az *ő* (*u*) őrizése (*u t - u t u*).

A «pokol» szóval már előbb foglalkoztam. Az imában is előfordul a következő szöveg-környezetben:

U n u d u n z o u p a k u l

Sumerul: *u n - u - d u - u n s a - (ḡ) p a - k u l*.

Un-u-du-un = Mélység ura. A Halotti Beszédben (1200): *ur-du-un-ge* (urdung) — jelentése ugyanaz, vagyis *ördög*.

s a - u = szavának, szavára

s a vagy *s u* = szó

g u - g a = datívusz eset

Jelentése: *Pokol ördögének szavára*.

Az imában még igen sok szó és kifejezés fordul elő, amelyek a sumer nyelvvel — különösebb nehézség nélkül — egyeztethetők.

Itt csupán egy mondattal kívánok foglalkozni, mint-hogy az abban foglaltakat, különösen *kultúrtörténeti* szempontból tartom figyelemre méltónak. Ez pedig a következő:

Ne wemuagguc barduos esulvek ereus zent ieleseuc.

Mai nyelven:

Ne imádjuk mezőn dolgozó (földműves) őseink erős szent jeleseit.

1. *Ne wemuagguc* = *N u - w u - m a ḫ - a g - ḫ u - u - k e*

N u (ni, ne, na) = *n e* (tiltó szó)

W u (wi we) - *M u* = beszéd («w» betűs olvasata)

M a ḫ (muḫ) = magas, magasztos

tehát: *w u - m a ḫ* = magasztos beszéd:

v. *w e - m u ḫ i m a*, (i m á d á s)

A g vagy g a (gar-ból) = tenni, cselekedni
 H u (ħa, ħe) = legyen, felszólító mód
 U - k e (unu-ke vagy ene-ke rövidítése) = ők
 Vö. a Halotti Beszédben: Vimadjuk — vimadjomok.
 Ez utóbbi sumerul: v u - m a ħ - d u - ħ u - m u - k e =
 Mondjunk magasztos beszédet, vagyis imádkozzunk.
 (D u g - d u = mond.)

Megjegyzem, a tárgyalt szónál összevonás történt és
 kimaradt a m u - m e (mu-un - m e - e n) = «mi» szó
 (személyes névmás többes szám 1. személy).

2. *Barduos = Bar-du-uš*

Jelentése: *Mezőn dolgozó, vagyis földműves.*

Ez a szó csak a családi nevekben maradt fenn: Bárdos,
 Bartos, Bartua (Bartha). Megtaláljuk azonban más fej-
 lesztett formában: Par-uš-tu > Par-aš-tu > Par-az-tu >
 P a r a s z t szavunkban.

Bar > Par = mező, puszta

Du > tu = dolgozni

Uš v. aš (šu-ból) = on, en, ön (lokatívusz).

Ez más sumer szóval: k i - i m - d u - a = földön dolgo-
 zó (földműves).

Ismeretes, hogy a sumerok az *első történelmi nép*,
 amely a Tigris és az Eufratesz folyók mentén kialakí-
 totta a földek szakszerű művelését és az *öntözéses mező-
 gazdálkodást*.

3. *Eseulwek = Eše-ulu-ke*

Jelentése: *Első régiek, vagyis őselők.*

Eše-uš u (aš-ból) = első, eleje, egyedüli

Ul-ulu = távoli, régi

Eke (e-ne-ke-ből) = ők (személyes névmás)

Itt le kell rögzíteni, hogy a magyarok 1047-ben —
 hagyományaik alapján — tehát úgy tudták, hogy *őseleik
 mezőn dolgozó, vagyis földműves* népek voltak.

4. *Ereus = Ger(e)-uš vagy Gur-uš*

Gir (ger-gur) = férfi

uš-eš = adjektívum képző

Jelentése: férfias, erős (hős is). A szókezdő «g» más-
 salhangzó itt lekopott.

5. *Zent = Zientu = szent, (kegyes, tekintő)*

Ši (šag-ból) = tiszta, kegyes

E-n-tu (igi-tuh) = szemet nyitó, tekintő.

Fejlődése: Ši-en-tu > Zi-en-tu > Se-entu > Szent,
 vö. a magyar «szende» szóval.

6. *Jeleseuk = Ge-leħ-eše-u-ke*

Ge (gi v. gu) «igi»ből első lekopással = első, elejes stb

Leħ (lag-ból) változatai: laħ, luħ = jár, megy

Eš (šu-ból) — itt locativus — = -on, -en, -ön

Ebben a szóban is a *többes szám tárgyesetet* alany-
 esettel fejezi ki az ómagyar, tehát éppen úgy mint a
 sumer nyelv. Ebből származik a Gi-laħ-aš > Ji-las, ille-
 ve Gu-laħ — «Gyula» régi magyar «méltóság» név is.

Jelentése: *Élen-járó*, — vezér, főnök. A sumer feliratos táblákból ismeretes az «u g u - l a h» szó, amely *főnököt, vezért* jelent. Első lekopással *G u - l a h*.

Ezek után megállapíthatjuk a következőket:

Az általam bemutatott imaszövegek, különösen annak *s u m e r m e g f e l e l ő i*, bizonyítják e nyelvemlék valódiságát, illetve *kizárják annak hamis voltát*.

Az imában előforduló *sumer szavak 1842-ben* — amikor Literáti Nemes Sámuel az imát tartalmazó breviáriumot megvette és állítólag hamisította — *még nem voltak és nem is lehettek ismertesek*.

Tudjuk a szakirodalomból, hogy Jules Oppert a *sumer népet is csak 1855-ben fedezte fel*.

Mellékesen megemlítem, hogy az ima eredetijét megvizsgálta dr. Pataki János, tud. kutató, kódexszakértő és megállapította, hogy az *v a l ó d i*. Erről nyilatkozatot adott. Olvasatommal kapcsolatban — amelyből egyes részeket itt bemutatam — pedig közölte, hogy ahhoz sem hozzátenni, sem elvenni valója nincsen.

BEFEJEZÉS

Befejezésül még néhány szót szeretnék szólni nyelvemlékeink vizsgálatánál az általam alkalmazott *módszerről*. Tudjuk azt, hogy a módszer csak egy *eszköz* valamely tudományos cél elérésére. A módszer *egymagában* nem old meg tudományos problémákat; ahhoz a *kutató elme leleményessége* is szükséges.

Az a módszer helyes, amely *meggyőző eredményt tud kimutatni!*

Tapasztalati tények igazolják, hogy *többféle módszerrel* is el lehet érni *ugyanazt a helyes eredményt*. Én a magam részéről nyelvemlékeink vizsgálatánál — az *összehasonlító nyelvtudomány hagyományos* módszereit alkalmaztam — nem szolgailag, de *alkotó módon*.

Nyelvemlékeink szavait a sumer nyelv szókincsének, nyelvtanának, sajtáságainak és hangtörténetének megfelelő ismerete alapján *elemeire bontottam*. Az egyes elemeket — főleg a hangtörténet segítségével — visszavezettem az eredeti *s u m e r g y ö k r e*, illetve az alapszavakra. Ebből vezettem le aztán a hangváltozások és szemantikai változások megjelölésével — az *egész fejlődési vonalat* és mutattam be szemléltetően.

Másfél évtizedes kutatásaim *főbb eredményeit* igyekeztem tanulmányomban összesűríteni. Minthogy a magyar tudományos körök a sumer—magyar kérdést *előítélettel* közelítik meg és annak komoly és intenzív vizsgálatától eleddig — érthetetlenül — tartózkodtak, munkám *úttörő* munkának számít.

Már pedig az *úttörő* munka és kutatás *útjai* — rendszerint — tévedésekkel vannak szegélyezve. Lehet, hogy így van ez nálam is.

A tudomány azonban akkor áll feladata magaslatán, ha mindazt, ami egy munkában *előremutató és jó*, megtartja!

Ezt várom és kérem az illetékes tudományágak képviselőitől, mert a sumer—magyar kérdés nemcsak a *magyar tudomány belső ügye*, hanem «par excellence» érdekli azokat a nemzeteket is, akik — a sumer kutatás terén — felbecsülhetetlen erkölcsi és anyagi áldozatot hoztak a nemzetközi tudomány szolgálatában.

Budapest, 1973. május 31.

Dr. Novotny Elemér s. k.

ÁTÍRÁSOK ÉS JEGYZETEK

A latinbetűs átírások magyar olvasata a következő:

s	magyar olvasata	sz
š	magyar olvasata	s
g	magyar olvasata	g
ğ v. ħ	magyar olvasata	gh vagy ch

Az «u» *ékejel* — esetenként: u, ó vagy ü-nek olvasandó, amely utóbi nyíltabbá válással: «ő» lesz.

A sumer *ékirásban* «h» és «j» mássalhangzó nem volt, de egyes sumerológusok szerint — a *beszédben* úgy a «h», mint a «j» jelen volt.

A szakirodalom az *ékejelek bizonytalan* olvasatát — a latin betűs átírásnál — a kétes olvasat *nagy betűs szedésével* jelezte. Ettől eltekintettünk és a sumer szövegeket *általában* nagy betűkkel írjuk, mert így — a magyar szövegekből azok *sumer volta* jobban kitűnik — illetve szembeötlőbb.

BIBLIOGRÁFIA

A használt források jegyzéke

- Anonymus:** De gesta Hungarorum (1200 év körül)
Avgijev V. J.: Istoria drevnego Wostoka, Moszkva 1953
 Okori-Kelet története, Budapest 1956
Badiny J. F.: The Sumerian Wonder, Buenos Aires 1974
Bárczi Géza: A Tihanyi Apátság Alapítólevele, mint nyelvemlék, Budapest 1951
 A magyar nyelv életrajza, Budapest 1961
 «A birodalom kormányzásáról 956»
Bíborbanszületett Konstantin: (magyar fordítás)
Dávid Antal: Babylon és Assur, Budapest 1926
Deimel A.: Sumerisches Lexicon
 Sumerisch — Akkadisches Glossar, Roma 1939
Delitzsch F.: Sumerische Sprachlehre, Leipzig 1914
Djakonov J. M. és Tolszov Sz. P.: akadémikusokkal — levelezésem 1967/69
Francev J. P.: Világtörténet I.
Fossey Ch.: Manuel d'Assyriologie, Paris 1904
Hajdú P.: Finnugor népek és nyelvek, Budapest 1962
Hommel F.: Zweihundert sumero—türkische Wortgleichungen etc. München 1915
Hrozny B.: Nejstarsi dejiny Predni Asie etc. Praha 1951
Jestin R.: Abregé de Grammaire Sumerienne, Paris 1951
Kramer S. N.: The Sumerian, Chicago 1963
Langdon Stephen: A Sumerian Grammar and Chrestomathy, Paris 1923
László Gyula: Hunor és Magor nyomában, Budapest 1967
Lenormant F.: Lettre Assyriologiques, Paris 1874
Lenzen J. J.: Die Sumerer, Berlin 1948
Mahler E.: Babilonia és Assyria, Budapest 1906
Munkácsi Bernát: Egyetemes Irodalomtörténet, Budapest 1911
Oppert J.: Expedition Scientifique en Mesopotomie, Paris 1959
Parrot A.: Sumer, Paris 1960
Poebel Arno: Grundzüge der sumerischen Grammatik, Rostock 1923
Prince J. Dineley: Materials for a Sumerian Lexicon, Leipzig 1908
Sayce A. H.: On an accadian Seal, London 1871
 The Sumerians, London 1908
Simon Györgyi: Szemelvények a magyar nyelvemlékekből, Budapest 1968
Struve V. V.: Mezopotámia legrégebbi államai
Thureau-Dangin F.: Die sumerischen und akkadischen Königsinschriften
Tolszov Sz. P.: Ősi Chorezm, Budapest 1966
Vargha Zsigmond: Ötezer év távolából, Debrecen 1942
Weissbach F. H.: Die Sumerische Frage, Leipzig 1898
Wooley C. L.: Ur Excavation (Ur feltárása) London 1927—1962
Zamarovskij V.: Kezdetben volt Sumer, Budapest 1966
Zsuffa Sándor: A magyar nyelv — nyelvrokonságai, Budapest 1942

A SZERZŐ KIADÁSRA KÉSZ TANULMÁNYAI

A «szem» és ezzel kapcsolatos szavaink etimológiája
Budapest 1966

Az esztergomi királyi kápolna oroszlános falfestményé-
nek rejtélye Budapest 1968

A sumer—magyar azonosság tárgyi bizonyítékai
Budapest 1969

Számneveink eredete

«Isten» és a vele kapcsolatos szavaink etimológiája

A «madár» szó és ismertebb madárneveink sumer eredetéről

A sumerek az Ég vagy Isten gyermekei